

DİN SOSYOLOJİSİ ARAŞTIRMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ



ATATÜRK
ÜNİVERSİTESİ

AİA-AÖF

DİN SOSYOLOJİSİ

İÇİNDEKİLER



- Bilim Nedir ?
- Bilimsel Yöntemin İlkeleri
- Bilimsel Araştırmaların Aşamaları ve Çalışmanın Ana Başlıkları
- Din Sosyolojisi Araştırma Yöntem ve Teknikleri
- Genel, Nicel, Nitel ve Çoğulcu Yöntemler



HEDEFLER

- Bu üniteyi çalıştıktan sonra;
 - Bilimin sosyal boyutunu anlayıp ve tarif edebilecek,
 - Bilimsel yöntemin temel ilkelerini kuramsal ve örnekler bağlamında öğrenebilecek,
 - Araştırma yöntemlerini tanıyacak ve yöntem farklılıklarını ayırt edebilecek,
 - Bilimsel araştırmaların aşamaları olan araştırmanın planlanması, veri toplanması, verilerin değerlendirilmesi gibi konuları öğrenecek ve kendi araştırmalarında uygulayabilecek,
 - Sosyolojik yöntem ve teknikleri kullanabileceksiniz.

ÜNİTE

5

GİRİŞ

Araştırma, kişinin yaşadığı toplumu ve çevreyi tanımak, karşılaştığı sorunlara çözüm yolları bulmak, yeni keşif ve icatlarda bulunmak için giriştiği sistematik çabadır. Bu çaba, bilginin bulunması, geliştirilmesi ve gerçeğe uygun olup olmadığının kontrol edilmesi için harcanır. Bu esnada belli amaçlarla ve sistemli süreçler yoluyla konuya ve sorunlara ilişkin veriler toplanır, toplanan veriler analiz edilir ve bir sonuca ulaşılır. Ancak, sosyal bilimlerde ve din sosyolojisinde sorunların karmaşıklılığı, çeşitliliği, çok boyutluluğu, çok sebepliliği, çok sonuçluluğu ile sorulara aranan cevapların daha sağlıklı ve açıklayıcı olma ihtiyacı, araştırma yaklaşımlarının da çeşitlenmesine yol açmıştır. Bunun yanında sosyolojik araştırmanın görevi, günlük yaşama ilişkin yüzeysel bilgilerin ötesine geçmektir. Bu yüzden iyi bir araştırma toplumsal yaşamlarımızı yeni bir biçimde anlamamıza yardımcı olmalıdır. Bu ünite bilim ve bilimsel yöntemin ilkelerini, temel olarak sosyolojik yöntem okullarını, bilimsel çalışmanın aşamalarını, sosyoloji ve din sosyolojisinde kullanılan genel, nitel, nicel ve yöntemsel çoğulculuğun tekniklerini ele almaya çalışacağız.

BİLİM NEDİR?

Bilim, deneysel araştırmaya ilişkin dizgesel yöntemlerin, veri çözümlenmelerinin, kuramsal düşünmenin ve savların mantıksal değerlendirmesinin, belirli bir konu hakkında bir bilgi bütünü geliştirmek için kullanılmasıdır. Bu tanıma göre sosyoloji, bilimsel bir uğraştır. Sosyoloji, deneysel araştırmaya ilişkin dizgesel yöntemleri, veri çözümlenmelerini, kuramların kanıtlar ve mantıksal savlar ışığında değerlendirilmesini gerektirir. Bilimin değişik tarifleri olmakla birlikte birkaç noktaya dikkat çekmekte yarar vardır.

- Bilim, doğal ve toplumsal olay ve olguları açıklayan geçerli ve güvenilir bilgilerin tamamıdır.
- Bilim, doğal ve toplumsal dünya hakkında deney, gözlem ve test yoluyla elde edilen tutarlı ve düzenli bilgilerdir.
- Bilimsel araştırma yöntem ve teknikleri kullanarak doğal ve toplumsal dünya hakkında elde edilen geçerli ve güvenilir bilgiler bütünüdür.
- Olgular ve olaylar arasındaki ilişkileri belli bir teorik yaklaşım çerçevesinde açıklayan mantıklı ve tutarlı bilgilerdir.
- “Bilim, doğru düşünme ve sistematik bilgi edinme sürecidir.” (Türkdoğan, 1989: 13)
- Bilim, kaynağı itibarıyla ilahi, sezgisel, deneysel ve tecrübeye dayanan, genel geçerliliğe göre kabul edilen, teorik yanının olmasıyla birlikte toplum ve doğada uygulanabilir ve hissedilebilir kabul edilen iç tutarlılığa sahip bilgilerin tamamıdır.



Bilimsel bilgi olgusaldır, mantıksaldır, nesneldir, açık ve nettir, genellenebilir bir bilgidir, geçerli ve güvenilir, araştırma yöntem ve teknikleriyle elde edilir ve eleştireldir.

Din sosyolojisi alanı itibarıyla bir yandan din bilimlerinin diğer yandan toplum bilimlerinin yöntem ve tekniklerini kullanan bir bilim dalıdır. Bilimsel yöntemin güvenilirliği ancak kullanılacak veya seçilecek tekniklerin uygunluğu ile mümkündür.

“Yöntem nedir?” diye sorulduğunda özetle şu cevap verilebilir: Yöntem (metot) genellenebilir, geçerli ve tutarlı bilgiye ulaşmak için izlenmesi gereken yoldur. Bir diğer ifadeyle *yöntem, bilimsel bilgi elde etme sürecinde, araştırmacılara araştırmanın nasıl yapılması gerektiğini sistematik olarak sunan bir yol haritasıdır.*

Din sosyolojisinde de tıpkı sosyolojide olduğu gibi bilimsel araştırmalarda dikkat edilmesi gereken yöntemin temel ilkeleri vardır. Her ne kadar bu ilkelerle birlikte, öncelikle insanların davranışlarında kullandıkları kavramları anlamadıkça, toplumsal yaşamı eksiksiz olarak tanımlamak mümkün olmasa da ilkelerin bilinmesi gerekmektedir. Bu yöntemler şöyle izah edilebilir:

BİLİMSEL YÖNTEMİN İLKELERİ

Bilimsel bilginin kendine özgü bir takım özellikleri vardır. Bunlar:

Tarafsızlık (Objektiflik)

Bilimsel bilgi insanlar arasında din, dil, millet ve ırk ayrımı söz konusu olmaksızın ortaya konan bilgidir. Bilimsel bilgi, insanlığın üzerinde ittifak ettiği bilgidir. Bilimin tarafsızlığı aynı zamanda dışımızdaki olguları her türlü kişisel değer ve yargıların ötesinde tutarak algılamamız anlamına gelir. Kısacası bilimin özelliği olarak tarafsızlık peşin yargılardan uzak gerçeği aramaktır. Tarafsızlık bir anlamda olaylarda şüpheli bir biçimde gerçeği arama ve bulma tutkusudur.

Doğru Ölçü

Bir bilimin gelişme ve olgunluk düzeyi, çoğu zaman o bilimin matematiği kullanma düzeyi ile yani, ölçme teknikleriyle değerlendirilir. Sosyal bilimlerde de ölçme teknikleri ve ölçme araçları kullanılır. Bu da, nesne ve olaylara, bazı kurallara uygun olarak sayılar vermekle gerçekleşir. Ancak bu sayıların o nesnelere tüm olarak değil de bazı özellikleri bakımından temsil ettikleri açıktır. Sosyologlar çoğunlukla iki çeşit ölçek üzerinde dururlar:

- Tutum ve kişilikle ilgili olan ölçekler.
- Belli başlı kültürel ve sosyal çevre durumları için kullanılanlar.

Not: Ölçeklerde en önemli unsurlardan birisi güvenilirliktir.

Kanıtlanabilirlik

Bilimsel verilerin geçerliliği her şart ve durumda tekrar tekrar yenilenebilmesi ve sonuçlarının gerçekliğinin ortaya konulmasıyla mümkündür.



Örnek

- Suyun yüz derecede kaynaması, metallerin ısı karşısında genleşmeleri her an ve her yerde tekrarlanabilen ve sonuçları kanıtlanabilen olaylar arasındadır.

Din sosyolojisi alanında incelenen konunun tabiatına uygun olarak bilgi toplama tekniği açısından gözlem yoğun deney de zaman zaman kullanılır ve bu anlamda araştırmacının laboratuvarı toplumdur. *Ancak toplum incelemesinde fen bilimleri sahasında aynı tekniklerle bilgi toplamada olduğu gibi olayları istediğimiz zaman yeniden başlatmak ya da tekrar etmek mümkün değildir. Bu nedenle elde edilen bilginin genel geçer ya da ispatlanabilir olma özelliği sınırlıdır.* Yine toplumsal olaylar toplumdaki topluma değişiklik göstermekle kalmayıp aynı toplum içerisinde de bir değişim ve çeşitlilikle yüz yüzedir. Dolayısıyla sosyal bilimlerde aynı nedenler her zaman aynı sonuçları doğurmayabilir.



Ölçeklerde en önemli unsurlardan birisi güvenilirliktir.



Bilim, tek tek olgularla değil, olgu türleri ile uğraşır.

Bilimin Genelleyici Özelliği

Bilginin özü genellemedir. *Bilim, tek tek olgularla değil, olgu türleri ile uğraşır.* Bu nedenle sınıflama bilimsel araştırmada ilk adımı oluşturur. "Su yüz derecede kaynar.", "Bakır iletkenidir." gibi örnekler tek tek olguları değil, kapsamı sınırsız olgu sınıflarına ilişkin özellikleri dile getirir. Bilimdeki genelleyici özellik bizi bir anlamda tabiattaki dağınık ve kopuk olguları birleştirmesi ve genel sonuçlara götürmesi bakımından önemli bir zihni süreçtir. Böylece olaylar, neden sonuç bağı altında sistematik olarak sınıflanmakta, genel nitelikte diyebileceğimiz yargılara varmamıza katkıda bulunmaktadır.

Bilim Olması Gereken Olayları Değil, Olanın İncelenmesidir

Olması gereken olaylar daha ziyade istek ve duygularımıza bağlı yorum biçimleridir. Bu yüzden değer yargılarının konusudur. "Nasıl hareket etmeliyim ki ahlaki bir davranışta bulunmuş olayım?" ilkesi geleceğe ait davranışlarımızın düzenlenmesi anlamına gelir. Bu tür değerlendirmeler bilim adamlarının dünya görüşü inanç ve değer sistemlerine göre farklı biçimde yorumlanmasına yol açar. *Oysa bilim var olanı araştırır.* Bu yüzden olgusaldır, olgulara dayanır.



Örnek

- Bir toplumda "aile yapısı" ile ilgili araştırma yapan bir sosyolog, köy ve kent ailelerinin farklı olduğunu göz önünde tutmalıdır. Bu yüzden, araştırma konusu olan her örneği kendi koşulları içinde incelemek gerekir.

Bilimin Statik ve Dinamik Yönlerinin Bulunması

Bilim sadece statik bir bilgiden ibaret değildir. *Bilimin sürekli gelişmelere sahip bir özellik taşıdığı gözden uzak tutulmamalıdır.* Buna ilaveten bir bilimsel bilgi, bilgi kütlesi ile bilimsel araştırma faaliyeti olarak düşünülmelidir.

Değişmenin temel bir gerçeklik olduğu gerek doğa bilimlerinde, gerekse insan bilimlerinde bir ön kabul olarak alınır. İlk çağ filozoflarından *Herakleitos (Heraklitos, M.Ö. 540-480) "Aynı ırmağa iki kez girilmez."* sözüyle her şeyin durmaksızın değiştiğini anlatmak istemiştir. Gerçekten de evrende doğal, toplumsal ve düşünsel tüm süreçler değişkendir.

Etik İlkeler

Araştırmacı, çalışması süresince ahlaki ilkelere bağlı kalmalıdır. Diğer bir ifadeyle özellikle anket, mülakat ve derinlemesine görüşmelerde araştırmaya katılan kişilerin kişisel bilgi ve tutumlarını şahsi izinlerinin dışında asla açığa vermemeli, özel bilgilerin gizliliğini ve kişilik haklarını muhafaza etmelidir.

Konunun Sınırlandırılması Gereği

Toplumsal olaylar bir bütündür. Bir olayı diğerinden kesin çizgilerle ayırmak mümkün olmadığı gibi doğru da değildir. Ancak, tek bir araştırma yaparak herhangi bir konuyu bütünüyle anlayabilmek de olanaksızdır. *O halde bir araştırmacı, incelediği konunun sınırlarını çizmeli ve neyi araştıracağını*

belirlemelidir. Aynı konunun diğer yönleri başka araştırmalarla tamamlanabilir. Konunun sınırlandırılması, öncelikle araştırmanın tamamlanabilmesi için önem taşır.

Diyelim ki Türkiye'deki eğitim sistemi üzerinde bir araştırma yapıyoruz. Bu amaçla öğrenci ve öğretmenlerin düşünce ve yaklaşımlarını öğrenmek istiyoruz. Öncelikle araştırmayı ilköğretim düzeyinde mi, yoksa lise veya üniversite düzeyinde mi yürüteceğimizi belirleyerek konuyu sınırlandırmamız gerekir.

Nedensellik İlkesi

Bilimsel çalışma yapanların göz önüne almak zorunda oldukları bir başka ilke nedensellik. *Durkheim, "Sosyolojik Yöntemin Kuralları" adlı çalışmasında, bir toplumsal olgunun belirleyici nedenini bireylerde değil, ondan önceki toplumsal olgularda aramak gerektiğini belirtmiştir.* Toplumsal yapıda hiçbir grup, kurum ya da ilişki yoktan ortaya çıkmaz. Hepsinin dayandığı bir başka toplumsal olay vardır. Doğada olduğu gibi, toplumda da belirli koşullar altında belirli nedenler, belirli toplumsal sonuçlar doğurur.



Bilimsel bilgi tarafsız, doğru ölçülü, kanıtlama niteliği olan, genelleme özelliği bulunan, olması gerekeni değil olanı inceleyen, değişebilir, etik ilkelere bağlı, sınırlandırılmış ve nedenselliği gözönünde tutulan özellikler taşımalıdır.



Örnek

- Sanayileşmekte olan toplumlarda artan işsizliğin, kente ya da başka bir ülkeye göç gibi birtakım toplumsal sorunlara neden olduğu belirlenmiştir.

Bilimsel bilgi tarafsız, doğru ölçülü, kanıtlama niteliği olan, genelleme özelliği bulunan, olması gerekeni değil olanı inceleyen, değişebilir, etik ilkelere bağlı, sınırlandırılmış ve nedenselliği göz önünde tutulan özellikler taşımalıdır.

SOSYOLOJİ VE DİN SOSYOLOJİSİNDE ARAŞTIRMA TEKNİKLERİ

Sosyolojik kuram oluşturma ve araştırmaların amacı, her zaman sıradan insanların genellikle böylesi soruları ele aldığı kestirimsel yoldan uzaklaşmaktır. İyi bir sosyolojik çalışma, soruları elden geldiği kadar kesin hale getirmeye çalışır; sonuçlara varmadan önce olgusal kanıtlar toplamaya çalışır. Bu amaçlara ulaşabilmemiz için belirli bir çalışmada kullanılacak en elverişli araştırma tekniklerini ve sonuçların çözümlemesini en iyi biçimde nasıl yapabileceğimizi bilmemiz gerekir.

Gerek sosyolojide gerekse din sosyolojisinde kullanılan araştırma tekniklerini önce sosyal bilimlerin kullandığı genel teknikler, sırasıyla pozitivist yaklaşıma dayanan nicel, yorumlayıcı yaklaşıma dayanan nitel ve en sonunda da özellikle son zamanlarda dile getirilen yöntemsel çoğulculuk tekniğini ele alarak incelemeye çalışacağız.

Genel Teknikler

Tümevarım (Endüksiyon) İlkesi

Gözlem yoluyla yapılan, tek tek olayların incelenmesi ile genel sonuçlara varmak için akıl yürütme veya zirve ilim adamlarına dayanma yoludur. Zihnin özelden genele doğru yaptığı bir akıl yürütmedir. Tümevarım olaylardan



Tümevarım, zihnin özelden genele doğru yaptığı bir akıl yürütmedir.

kanunlara, sonuçlardan prensiplere ve sebeplere geçiş suretiyle zihnin yaptığı çıkarımlardır. Tümevarım pozitif tabiat bilimlerinde deney metodunun esasını teşkil eder. Bu yolla, birbirine benzer olayları gözlemleyerek bu olaylar hakkında genel sonuçlara ulaşabiliriz.



Örnek

- 1960, 1970 ve 1980 yıllarında enflasyondan dolayı toplumsal sorunların arttığını gözlemlemişsek, enflasyonun toplumsal sorunları artırdığı gibi bir genel sonuca ulaşabiliriz.

Tümevarımsal akıl yürütme yoluyla çıkarsama yapmaya, *Durkheim'in* "İntihar" adlı çalışması da örnek gösterilebilir. Bu çalışmada Durkheim, farklı ülkelerde intihar olaylarını gözlemlemiş ve bu tek tek olan olaylardan intihar hakkında genel sonuçlara ulaşmıştır.



Örnek

- Birçok ülkede bekarların evlilere oranla daha çok intihara kalkıştığını gözlemlemiş ve "Bekarlarda evlilere oranla intihar etme eğilimi daha yüksektir." gibi genel sonuca ulaşmıştır.

Tümdengelim (Dedüksiyon)

Bu ilke bir anlamda tümevarım ilkesinin tam tersidir. Tümdengelim, genel bir ilkeden hareketle özel olayları açıklama yoludur. Tümdengelim, çeşitli bilimlerde, sebeplerden sonuçlara, kanunlardan olaylara, prensiplerden sonuçlara geçiş suretiyle yapılır. Bu yolla zihin, genelden özele doğru bir akıl yürütme yapar.



Örnek

- "Enflasyon artarsa toplumsal sorunlar artar." ilkesinden hareketle, bu yıl enflasyonun yüksek olduğu görülürse, o zaman toplumsal sorunların artacağını söylemek mümkündür.



Jenetik metodun esasını, olaylara sebep aramak teşkil eder.

Analoji

"Görülen ve bilinen benzerliklerden, görülmeyen, bilinmeyen benzerliklere geçiş sureti ile yapılan bir çıkarımdır". (Erkal-Baloğlu, 1997: 38)
Demek ki bir noktada, her çeşit çıkarım genel olarak tümdengelim ve

tümevarım yapmaktan ibarettir. (Arslantürk-Amman, 2011: 41) ÖRNEĞİN; Dünya haritasının insan beynine benzemesi.

Sebep-Sonuç İlişkisi Kurma Metodu

Buna jenetik metot da denir. *Olayları sebep-sonuç bağı içerisinde tespit edip değerlendirebilmek için jenetik metot kullanılır.* Sosyal olan her şeyde sebep sonuç ilişkisini kurma veya bulma tabiat bilimlerinde olduğu kadar kolay değildir. Kaldı ki gecenin gündüzün arkasından gelmesi veya yaz ile kışın peşpeşe gelmesi örneklerinde olduğu gibi sebep sonuç ilişkisi kurmanın imkansız olduğu tabiat olaylarının yanında sosyal bilimler için bu ilkenin uygulanışı hiç de kolay değildir.

Karşılaştırma

Sosyal olayların ve olguların fiziki olaylar gibi laboratuvar ortamında incelenememesi sonucu geliştirilen metotlardan biridir. (Erkal-Baloğlu, 1997: 162) *Din sosyolojisi çalışmaları vasıfladığı olguları karşılaştırıp açıklamalara gittiği, olaylar arasında sebep-sonuç ilişkisi kurabildiği ölçüde amacına erişmiş sayılır.* Karşılaştırma sosyolojik analiz ve açıklamalara girişen bir kimseye belli bir veriyi kontrol etmek, çözümlenmek ve ondan belirli, somut ve genel unsurları çıkarma imkanını veren bir yöntemdir.

Sosyoloji araştırmalarında genelde üç türlü karşılaştırma yöntemi kullanılır:

- Tarihi karşılaştırma
- Etnolojik karşılaştırma
- İstatistikî karşılaştırma(Bilgiseven, 1994: 241)

Nicel Araştırma Teknikleri

Nicel araştırma; deneme, gözlem ve deneylere dayanılarak yapılan görgül (amprik) araştırma yaklaşımına ya da gözlem ve ölçmelerin tekrarlanabildiği niceliksel veya sayısal (quantitative) araştırma yaklaşımına denmektedir. (Ekiz, 2003: 21) Nicel araştırma, sosyal ve fiziksel dünyanın aynı yöntemle incelenebileceğini, bu nedenle sosyal olguların doğa bilimlerinde kullanılan yöntemle incelenmesi gerektiğini savunan pozitivist anlayışa dayanır. Nicel araştırmalar, sayısal olarak ölçülebilen verilerin istatistiksel çözümlenmeleri aracılığıyla sosyal olguları inceleyen ve bu olgular arasındaki neden sonuç ilişkilerini ortaya koyarak sosyal düzenin kanunlarını keşfetmeyi amaçlayan araştırmalardır.

Nicel araştırmalarda sosyal bilimcilerin veri toplama sürecinde kullandığı soru kağıdı, gözlem çizelgesi, görüşme yönergesi gibi araçlar “teknik” olarak adlandırılır. Sosyologlar, kendi konularına uygun olarak birtakım araştırma tekniklerinden yararlanır.

Anket (Soru Kağıdı)

Herhangi bir konuda, birden çok insanın görüşlerini ve eğilimlerini öğrenmek amacıyla kullanılan bir veri toplama tekniğidir. Ya da anket, kalem-kağıt yolu ile ferdin veya grubun kendisi hakkında bilgi vermesi şeklindedir. (Arslantürk-Amman, 2011: 55) *Anket soruları hazırlanırken açık uçlu, kapalı uçlu ve likert tipi soru tipleri kullanılır.*

Ankette sorular hazırlanırken ankete katılan kişilerden daha geçerli yanıtlar alabilmek için aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir:

- Sorularda kullanılan dilin basit ve anlaşılır olması gerekir.
- Soruların kısa, açık ve net olması sağlanmalıdır.



Anket, deney, görüşme, sosyometri, gözlem gibi veri toplama teknikleri sosyolojik araştırmalarda en çok kullanılan tekniklerdir.

- İki ihtimal veya tutumu ölçen sorular bulunmamalıdır.
- Sorular objektif olmalı, cevaplayıcılar yönlendirilmemelidir.
- Cevaplayıcı, bazı sorulara cevap vermek istemeyebilir. Bu yüzden cevaplayıcılara “fikrim yok” seçeneği tanınmalıdır.
- Araştırma öncesi anket soruları genel geçerlik testine tabi tutulmalı. Bunun içinde önce pilot çalışmalar yapılmalıdır. Böylece çalışma öncesi ortaya çıkabilecek problemler giderilir.

Kaynak kişilere sorulan sorular dört çeşittir;

- Olgusal sorular
- Davranış soruları
- Tutum, inanç ve kanaat soruları
- Bilgi soruları

Anketlerin posta, telefon ya da internet üzerinden yapılması yerine anketörler tarafından cevaplayıcılarla yüzyüze görüşülerek yapılması en çok tercih edilen yöntemdir. *Yüzyüze yapılan anketler, “yapılandırılmış görüşme” olarak adlandırılır.*



Tartışma

- Medyada sıkça yapılan araştırma ve sonuçlarından bahsedilmektedir. Sizce bu araştırmalar bilimsel ölçütler çerçevesinde mi yapılmaktadır? Bu tip araştırmaların güvenilirliği tespit edilebilir mi?

Gözlem

Bir araştırmaya başlamadan önce, araştırmacının neyi araştıracağı, gözlemlerle başlar. Daha sonra bu gözleme dayanarak konu ile ilgili hipotezler oluşturulur. Ancak ilk etapta elde edilen bilgiler henüz geçerli bilgiler değildir.

Gözlem dolaylı ve dolaysız olarak ikiye ayrılır.

Araştırmanın daha doğru sonuçlanabilmesi için hem dışarıdan toplanacak bilgilere hem de bizzat araştırmaya konu olan kimselerden elde edilecek gözlemlere ihtiyaç vardır. Gözlem tekniğinin en önemli özelliği gözlenenlerin kendi doğal ortamları içinde bulunmalarıdır.

- Dolaysız gözlem: Olayların olduğu gibi doğrudan doğruya müşahade edilmesidir. Yani toplumda yaşayan dini gerçeğin bizzat araştırmacı tarafından dolaysız olarak gözlenmesidir. Bu teknik bazı çevrelerde nitel araştırma yöntemi ya da etnografik araştırma tekniği olarak da adlandırılır.
- Dolaylı gözlem: Din sosyolojisi yalnızca güncel dini hayatla ilgili, dini yaşayış ve davranışlarla ilgilenmez. *Geçmişin dini yaşayışında meydana gelen olayları ya da dini tezahürlerin sosyolojik incelenmesi de din sosyolojisinin ilgi alanına girer.*

Geçmiş dönemlerdeki kültürlerin dini yaşayışları konusunda etnoloji, ve antropoloji gibi bilimlerin verilerine müracaat edilir. Dolaylı gözlem iki aşamada gerçekleştirilir.

- Konuyla ilgili yazılı ve sözlü bilgi ve belgelerin, kalıntı ve bulguların bulunup bir araya getirilmesi
- Bilgi ve belgelerin doğruluklarının tartışılması, doğruluk derecelerinin tespit edilmesi. Dolaylı gözlemin, doğrudan nicel bir teknik olarak adlandırılması mümkün değildir, onu daha çok



Araştırmanın daha doğru sonuçlanabilmesi için hem dışarıdan toplanacak bilgilere hem de bizzat araştırmaya konu olan kimselerden elde edilecek gözlemlere ihtiyaç vardır.

nitel bir teknik olan tarihsel çözümlemeyle ortaya koymak mümkündür.



“Görüşme, sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir.”

Görüşme (Mülakat)

Görüşme, araştırılan konuyla ilgili bireylerle yapılan karşılıklı konuşma ile gerçekleştirilir. “Görüşme, sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir”. (Erkal vd. , 1997: 129) Görüşme çoğunlukla, yüz yüze yapılmakta ise de, günümüzde telefon, televizyon, internet gibi anında ses ve resim iletilicileriyle de olabilir. Görüşme, bir sohbet havasında geçebileceği gibi önceden hazırlanmış bir soru çizelgesi ile de uygulanabilir.

Ancak, büyük çaplı alan araştırmalarında bu tekniğin uygulanması oldukça zordur. Bu tür araştırmalarda görüşme tekniği yerine anket uygulanması daha uygun olur.

Sosyometri

Sosyometri, küçük gruplarda, bireyler arasındaki yaklaşma (çekim) ve uzaklaşma (itim) modellerini açıklamayı sağlayan bir araştırma tekniğidir. Diğer bir tabirle sosyometri, “ferdin ve grubun karşılıklı sosyal ilişkilerini, onların yapı ve dinamiğini metrik yani nicel parametreler içinde tespit etmeyi ve ortaya koymayı mümkün kılan metot” olarak tanımlanabilir. (Kağıtçıbaşı, 1989: 1; Erkal vd., 1997: 129) Üzerinde araştırma yapılan grup küçük olmalı ve bireyler birbirini tanımalıdır. Okuldaki bir sınıfta, bir iş yerinde ya da küçük bir köyde yapılacak olan araştırmalarda sosyometri tekniği uygulanabilir.



Örnek

- Sosyometri aracılığıyla bir sınıftaki öğrencilerin aralarındaki ilişkilerin derecesini öğrenebilmek mümkündür. Grup üyelerine, bazı günlük faaliyetleri kiminle yapmak istediğini belirtmesini içeren sorular sorularak bu durumu tespit edebiliriz.

Bir sınıfta sosyometri tekniği uygulanırken şu tür sorular sorulabilir: “Kişinin aynı sırada oturmak istersiniz? Sınıfta davranışlarından hoşlanmadığınız kişi kimdir? Kendinizi kime yakın hissediyorsunuz? Sınıfta kimlerle anlaşmıyorsunuz? Kiminle beraber çalışmak istersiniz? Bu tür sorulara verilen yanıtlar, grup üyeleri arasındaki ilişkileri gösteren bir sosyogram (ilişki haritası) hazırlanmasını olanaklı kılar.

Deney Tekniği

Deney, bir hipotezin sınanması veya gerçekleşmesi amacı ile başvurulan uygulamalı gözlemler olup laboratuvarında uygulamalı şartlarda yapılır. Deneysel araştırmalarda bağımlı ve bağımsız değişkenler bulunmaktadır.

Bağımsız değişken, bir sebep sonuç ilişkisinde sebep durumunda olan değişkenlerdir. Bağımlı değişken ise sonuç durumunda olan değişkendir. Bu bir özellik veya davranış olabilir. Bunun bir yönde değişmesi başka bir özelliği de etkileyebilir ve onun değişmesine yol açabilir. Bunu bir örnekle açıklayalım. Çalışmaya ayrılan zaman arttıkça kazanılan bilginin miktarının da değişmesi beklenmektedir. Burada zaman bağımsız değişkendir. Zamana bağlı olarak artan bilgi miktarı ise bağımlı değişkendir.

Nitel Araştırma Yöntemleri



Nitel araştırma, kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla, sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır.



Nitel yöntem, genellikle yorumlayıcı epistemolojiyle ilişkilidir ve daha çok anlamlara yapılan vurguyla birlikte anlamaya dayanan veri toplama ve veri analizi biçimlerine gönderme yapar.



Etnografik araştırmalar toplumsal eylemlerin altında yatan anlamları ortaya çıkarmaya çalışır; bu da araştırmacının, incelenmekte olan topluluğun toplumsal gerçeğini oluşturan etkileşimlere doğrudan katılımıyla olur.

Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama

yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların tabii ortamda, gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik araştırma yöntemidir.

Yorumlayıcı yaklaşıma (nitel yaklaşım) göre, sosyal gerçeklik dışarıdan bakılarak nesnel olarak anlaşılamayacağı, ancak kendi bağlamı içinden bakıldığı takdirde anlaşılabilmesi için, veri toplama yolu, incelenen olguyla ilişkili kişileri kendi sosyal ortamları içinde ve bu ortama katılarak gözlemlemek ve onlarla etkileşime girmektir. (Ekiz, 2003) Yani veri toplama aracı, araştırmacının kendisidir. Bu nedenle nicel araştırmalarda “teknik” olarak kullanılan yöntem, gözlem gibi araçlar, nitel araştırmalarla ilgili literatürde sıklıkla “yöntem” olarak sınıflandırılmaktadır. (Yıldırım ve Şimşek, 2005)

Nitel araştırmanın dayandığı yorumlayıcı yaklaşım içerisinde birey terimi yerine “sosyal aktör” ya da “özne” terimi tercih edilir. Sosyal eylemde bulunan ve diğer insan ve gruplarla kurdukları etkileşim aracılığıyla sosyal dünyayı inşa eden ve değiştiren birey ya da gruplar “sosyal aktörler” olarak adlandırılır. Sonuç olarak; *nitel araştırmalar, ele alınan olgunun karmaşıklığını ve bütünlüğünü gösterme, sosyal aktörlerin eylemlerinin arkasındaki nedenleri anlama ve yorumlama amacını taşır.*

Derinlemesine Görüşme (Yapılandırılmamış görüşme veya Etnografik görüşme)

Araştırma problemine ilişkin yüzeysel bilgilerden çok, kişilerin görüş, düşünce ve deneyimleriyle ilgili bilgi toplanmak istendiğinde kullanılan bir görüşme tekniğidir. Derinlemesine görüşmelerde az sayıda insanla görüşülerek çok detaylı bilgiler elde edilmeye çalışılır. *Araştırmacının amacı, görüşülen kişi ne söylemek istiyorsa bunu söyleyebileceği rahat bir ortam sağlamaktır.* (Kümbetoğlu, 2005: 81) Görüşmeci konudan uzaklaşırsa ya da çok uzun ve dolaylı cevaplar verirse, görüşülenin konuşma isteğini kırmadan müdahale etmeli ve konuşmayı planlanan yöne çekmelidir. (Kümbetoğlu, 2005: 91-92)

Görüşme yaparken araştırmacının konuşmaktan çok dinlemesi, görüşülen kişiyi yönlendirecek konuşma ve de hareketlerden kaçınması, görüşülen kişinin statüsüne uygun giyinerek kendisini iyi hissetmesini sağlanmalı, görüşülen kişiye karşı nazik olması, açık, net ve kısa sorular sorup ve söylenenleri de aynen kaydetmesi gerekir.

Odak Grup Görüşmesi

Belirli kriterlere göre seçilerek, önceden belirlenmiş bir konuyu tartışmak üzere bir araya gelmiş olan 6-12 kişilik bir grup insanla, nitel araştırma yöntemleriyle yapılan görüşmeye odak grup görüşmesi denir. Odak grup homojen bir gruptur, gruba dahil olan kişiler, araştırmacı açısından önem taşıyan bir şekilde birbirleriyle bazı açılardan benzerlik gösterirler.

Odak grup görüşmesi, grup içindekilerin kendilerini rahat hissedecekleri bir ortamda, önceden belirlenmiş bir konuyu tartışmalarından oluştuğu için, bu görüşmelerde sorulara verilen yanıtlar, gruptaki bireylerin karşılıklı etkileşimleri sonucunda oluşan yanıtlardır. Odak grup görüşmeleriyle, bireysel görüşmelerden elde edilemeyecek, sadece grup etkileşimi sonucunda ortaya çıkacak verilere ulaşmak amaçlanır. (Yıldırım-Şimşek, 2005: 151)

Yapılandırılmamış Gözlem (Denetimsiz)

Nicel araştırmalarda yapılandırılmış gözlem, nitel araştırmalarda ise yapılandırılmamış veya yarı yapılandırılmış gözlem teknikleri kullanılır.

Yapılandırılmamış gözlem; gözlem çizelgesi gibi standart bir veri toplama aracının kullanılmadığı gözlemdir. Yapılandırılmamış gözlem katılımlı ve katılımsız yapılandırılmamış gözlem olarak ikiye ayrılır:

- **Katılımlı Yapılandırılmamış Gözlem:** Araştırmacı, çalıştığı konuyla ilgili kültürün içine girmeye, bu kültürün bir parçası olmaya çalışır ve gözlem çizelgesi gibi standart bir gözlem aracı kullanmaz. Bu teknikten maksat, elden geldiğince kültürü bütün yönleriyle ele almaktır. *Bu nedenle katılımcı gözlem, belirli bir kültürü, o kültürün içinden bakarak tanımlamayı amaçlayan etnografya çalışmaları ile özdeş görülür.* (Yıldırım-Şimşek, 2005: 171)
- **Katılımsız Yapılandırılmamış Gözlem:** Bu yöntemde standart bir gözlem çizelgesi olmamasına karşın; araştırmacı katılımcı gözlemde olduğu gibi araştırdığı *kültürün bir üyesi olmadan araştırmacı kişiliğini koruduğu ve gözlem konusunu dışarıdan gözlemediği gözlem tekniğidir.*

Yarı Yapılandırılmış Gözlem

Genellikle bir veri toplama aracı kullanılan, yapılandırılmamış çalışmalarda elde edilen verilerin doğal ortamda sınanmasına yönelik gözlemlerdir. (Yıldırım-Şimşek, 2005: 172)

Yaşam Öyküsü

Deneylerin tersine, yaşam öyküleri tümüyle sosyolojiyle ve diğer sosyal bilimlerle ilgilidir; doğa bilimlerinde yeri yoktur. *Yaşam öyküleri belirli bireyler hakkında genellikle bireylerin anımsadıkları biçimiyle toplanan biyografik malzemelerden oluşur.* Genelde çerçevesi belirlenmemiş görüşmeler aracılığıyla elde edilen, fakat sık sık, mektuplar, fotoğraflar, günlükler gibi daha çok kişisel belgelerin incelenmesini de içeren, sonuçta yaşamın yoğun ve özlü açıklamasını sunan bir yaklaşımdır. Yaşam öyküsü çalışması, bir araştırma probleminin taşıyıcısı olan bireylerin bir birim olarak ele alınması ve yaşam süreçlerinin ince ayrıntılarına inilerek ilgilenen olgu ya da olayın somut bir içerik ve bir örnek olay üzerinde araştırılmasıdır.

Döküman İncelemesi (Tarihsel Çözümleme)

Sosyolojik araştırmalarda tarihsel bir bakış sık sık gerekli olur, çünkü belirli bir sorun hakkında topladığımız malzemeden anlam çıkarmak için sık sık zamana ilişkin bir bakış açısına gerek duyulur. Araştırma konusu hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin çözümlenmesini içeren döküman incelemesi, gözlem veya görüşmenin mümkün olmadığı araştırmalarda tek başına veri toplamak amacıyla, diğer veri toplama teknikleriyle birlikte kullanıldığında ise verilerin çeşitlendirilmesini sağlamak ve araştırmanın geçerliliğini artırmak amacıyla kullanılan bir tekniktir. (Yıldırım-Şimşek, 2005: 188-189)

Yazılı dökümanların kullanılmasında en sık kullanılan teknikler, içerik analizi ve eleştirel söylem analizidir. Bununla birlikte, bu yöntemler sadece yazılı dökümanların incelenmesinde değil, görüşme, film, görüntü ve benzeri materyalin içeriğinin çözümlenmesinde de kullanılır.



Yaşam öyküsü, bireyin yaşamının bütüncül ve güncel haline odaklanır.



Tarihsel çözümleme, olmuş, bitmiş olayların araştırılmasını ifade etmektedir.



Bireysel Etkinlik

- İmam Gazali'nin İhya'u Ulumuddin adlı eserindeki dini bilgi ve din anlayışı dönemin dini yaşantısı ve toplumsal yapısı hakkında bize sosyolojik veriler sağlayabilir mi?

Teori Kurma (Gömülü Teori)

Bu yöntem, sosyal araştırmaları önceden belirlenmiş teoriler üzerinde temellendirme baskısına karşı bir tepki olarak geliştirilmiş bir yöntemdir. Teori geliştirmeye yönelik olan bu yöntemde veriler, nitel veri toplama teknikleriyle toplanırken bir yandan da çözümlenmeler yapılarak elde edilen verilere uygun bir teorik açıklama getirilmeye çalışılır.

Monografi (Örnek Olay)

Monografik araştırma, sınırları belirlenmiş tek bir konu üstünde derinlemesine yapılan bir incelemedir. Monografide olaylar bir bütün halinde, toplu olarak ele alınmaz. *Monografinin esası, tek bir toplumsal konunun seçilmesine, bu olayın derinlemesine incelenmesine ve bu olaydan hareket ederek bütüne varılmasına dayanır.* Diğer bir tabirle, tipik birimler üzerinde (cemaatler, toplumsal gruplar, olaylar, yaşam öyküleri, işyeri takımları, roller ya da ilişkiler gibi), mümkün olduğu kadar karşılaştırmaya elverişli, nicel ve nitel bilgiler toplamak amacıyla yapılan yoğun araştırmalardır. Daha çok dar boyutlu bir sınırlı araştırmalarda kullanılır. (Erkal vd, 1997: 204) ÖRNEĞİN: Gecekondu ailesi üzerine bir araştırma yapılırken gecekonduların tarihsel gelişimi, gecekonduya yaşayan ailelerin kültürel, ekonomik, düşünsel durumları, dini ve ahlaki değerleri, gelir düzeyleri, yaşadıkları ortam, tüketim alışkanlıkları, dinlenme ve eğlenme alışkanlıkları derinlemesine incelenir.

Bu tekniği Fransız sosyologlarından Le Play sosyolojiye kazandırmıştır. Ona göre en küçük sosyal birim ailedir. Bu yüzden bir grubun sosyal yapısı ancak aile monografisi ile anlaşılabilir. Bir ailenin incelenmesi onun bütçesini araştırmaya bağlıdır. Le Play, Avrupa'da yüze yakın monografi hazırlamıştır.

Monografi araştırmalarında en çok rastlananlar:

- *“Örnek Olay Monografileri”* (vaka metodu): Tek bir olay ya da kişi üzerinde derinlemesine ve zaman içerisinde görülen değişimlerin incelenmesine dayanan bir tekniktir.
- *“Değişim Monografileri”*: Bu tarz monografilerde esas amaç konuyu ayrıntılı olarak tanımlamak ve gelişme koşullarını, bugünkü duruma gelinceye kadar geçirdiği aşamaları saptamaktır. Vaka metodunda tek bir olay ele alınarak ayrıntılı biçimde tanıtılır. Elde edilen bilgiler benzer durumlarda da geçerlidir ve varsayımı kullanılır. Değişim monografisinde ise olayların zaman içindeki değişimleri izlenerek mevcut durum tanıtılır.

Tablo. 1.1.Nicel ve Nitel Araştırmalar Arasındaki Farklar

NİCEL ARAŞTIRMA	NİTEL ARAŞTIRMA
GENEL OLARAK	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ne kadar? Ne miktarda? Ne kadar sık? Ne kadar yaygın? sorularına cevap arar. ▪ Kişisel düşüncelerin üstünde, duyguların etkisi dışında objektif verilere dayanır. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niçin? Nasıl? Ne şekilde? sorularına cevap arar. ▪ Kişilerin kanaatleri, tecrübeleri, algıları ve duyguları gibi subjektif verilere dayanır.
Varsayım açısından	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gerçeklik nesnelidir. ▪ Asıl olan yöntemdir. ▪ Değişkenler kesin sınırlarıyla tespit edilebilir ve bu değişkenler arasındaki ilişkiler ölçülebilir. ▪ Araştırmacı olay ve olgulara dışarıdan bakar, nesnel bir tavır geliştirir. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gerçeklik oluşturulur. ▪ Asıl olan çalışılan durumdur. ▪ Değişkenler karmaşık ve iç içe geçmiştir ve bunlar arasındaki ilişkileri ölçmek zordur. ▪ Araştırmacı olay ve olguları yakından izler, katılımcı bir tavır geliştirir.
Amaç açısından	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Genelleme ▪ Tahmin ▪ Nedensellik ilişkisini açıklama 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Derinlemesine açıklama ▪ Yorumlama ▪ Aktörlerin perspektiflerini anlama
Yaklaşım açısından	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kuram ve hipotez ile başlar ▪ Deney, manipülasyon (yönlendirme) ve kontrol ▪ Standardize edilmiş veri toplama araçları kullanma ▪ Parçaların analizi ▪ Uzlaşma ve norm arayışı ▪ Verilerin sayısal göstergelere indirgenmesi 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kuram ve hipotez ile biter ▪ Kendi bütünlüğü içinde ve doğal ▪ Araştırmacının kendisinin veri toplama aracı olması ▪ Örüntülerin ortaya çıkarılması ▪ Çokluluk ve farklılık arayışı ▪ Verilerin bütün derinlik ve zenginliği içinde açıklanması
Araştırmacı rolü açısından	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Olay ve olguların dışında, yansız ve objektif 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Olay ve olgulara dahil, öznel perspektifi olan ve empatik

(Yıldırım-Şimşek, 2005: 29)

Yöntemsel Çoğulculuk

Sosyolojik çalışmalarda, nicel metodolojinin somut ve izlenebilir olma ve betimleyebilme niteliğinden yararlanılmasının yanı sıra; etno-metodolojide olduğu gibi, nitel sosyolojinin, sosyal olanı yine sosyal olandan yola çıkılarak anlama yaklaşımının da önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamak gerekir. O

halde, sosyal çalışmalarda objektiflik ve sosyal olanın olduğu gibi betimlenmesinin önemi büyüktür.

Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin aynı anda kullanılıp kullanılmayacağına ilişkin iki farklı yaklaşım vardır.

Bunlardan ilki, bu iki yöntemin farklı ön kabullerle başladığı, teorik bakış açılarının farklı olduğu, sosyal gerçekliğin incelenmesinin zıt yolları olduğunu dile getirir. Bu görüşe göre, teorik bakış açısında, değer ve varsayımlar içiçe geçmiş durumdadır ve birbirlerinden ayrılmaları düşünülemez; bu nedenle nicel ve nitel araştırma yöntemleri veri toplama tekniği düzeyine indirgenemez ve birlikte kullanılamaz.

İkinci görüş ise nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin sosyal gerçekliği kavramak için farklı araştırma konularını anlamak ve açıklamak için kullanılan farklı yollar olduğu ve her iki yöntemin de güçlü yönlerinin birleşmesiyle araştırmanın güvenliği ve geçerliliğin artması üzerinde durulur. Bu görüşe göre nitel veya nicel araştırma yöntemlerinden birini seçmek veya karışık bir yöntem seçmek, teorik bakış açılarından ve değerlerden çok, teknik konularla ilgilidir. (Şavran, 2009: 91) Bu iki yöntem arasında bir işbölümü olduğunu; nicel yöntemin yapısal öğeleri incelemek için, nitel yöntemin ise süreçsel öğeleri incelemek için kullanılabilceğini ifade edenler de vardır.

Nicel ve nitel yöntemlerin birbirinden kesin farkları olmakla birlikte özellikle son yıllardaki din sosyolojisi çalışmalarında ikisinin de kullanıldığı görülmektedir. Çok sayıda araştırmacı, nicel veya nitel yöntemlerden birini öncelikli olarak benimsemekte, ancak bulgularını desteklemek için diğer yöntemin veri toplama tekniklerini de kullanmaktadır. Her iki yöntemden de faydalanma, yöntemsel çoğulculuk olarak adlandırılmaktadır.

Araştırmacı bu iki metodolojiyi birbirini tamamlayacak şekilde uygulayabilir.



Örnek

- Araştırmacı büyük sayıdaki grup ilişkilerini (anketörlerin de yardımıyla) kantitatif (nicel) metodoloji ile incelerken küçük gruplardaki dinamizmi anlamak ve açıklamak için kalitatif (nitel) metodolojiye baş vurabilir. Bu iki metodolojiden elde edilen bilgiler veya veriler birleştirilerek değerlendirilebilir.

BİLİMSEL ARAŞTIRMALARIN AŞAMALARI VE ÇALIŞMANIN ANA BAŞLIKLARI

Özellikle genç araştırmacılar veya bilimsel çalışma yapacak kimi öğrenciler araştırma taslağı çıkartmakta zorlanmaktadırlar. Bu durumda da çalışmaya cesaretle başlama ve gerekli kaynakları yerli yerinde kullanma sorunu baş göstermektedir. Bu yüzden bir araştırma için hangi aşamalardan geçerek hazırlık yapıldığı ve buna bağlı olarak da değişik sosyal bilimlerin enstitülerinin farklı kalıpları olmakla birlikte temelde bir araştırmanın değişmezleri diyebileceğimiz ana bölümlerini örnek olması açısından bu kısımda ele alacağız.

Gerçek manada her zaman sosyolojik çalışmaların bu denli düzgün yürüyerek birbirini takip etmesi beklenemez. *Tıpkı yemek kitaplarındaki yemek tarifleriyle, pratik olarak yemeğin hayata geçirilmesinde karşılaşılabilen farka benzer teorik ve pratik uygulama zorluğu örneği burada da geçerlidir.*

Bir araştırma ana çerçevesiyle üç bölümden meydana gelir:

- **Giriş:** Araştırmanın konusu, amacı (problem), önemi, hipotezi ile konuyla ilişkili literatürün işlendiği bölümdür.
- **Gelişme:** Araştırma yönteminin (örneklem, veri toplama ve analiz metotları) ve bulgularının işlendiği bölümdür.
- **Sonuç:** Araştırmada elde edilen sonuçların değerlendirildiği, genellemelerin yapıldığı, hipotezin doğruluğunun/yanlışlığının ortaya koyulduğu ve ileriye dönük önerilerin işlendiği bölümdür.



Temel olarak bir araştırma giriş (konu, amaç, problem, önem, hipotez), gelişme (örneklem, veri toplama ve analiz) ve sonuçtan oluşmaktadır.

Yazmaya başlamadan önce yapılacak en önemli iş, yazılacaklarla ilgili kurgulama yapmaktır. **Kurgulama için araştırmacı şu soruları sormalıdır:**

- Üst ve alt başlıklar neler olmalı, başlıklar ile hipotez arasında doğru ilişkilendirme nasıl yapılmalıdır?
- Girişte genelden özele doğru neler yazılmalıdır?
- Toplanan bilgilerde bir çelişki veya yanlışlık var mıdır?
- Girişten sonuca kadar konu bütünlüğü nasıl sağlanmalıdır?
- Kronolojik bir sıralama nasıl yapılmalıdır?
- Fikir akışı düzenli bir şekilde nasıl verilmelidir?
- Bilgi akışı düzeni nasıl sağlanmalıdır?
- Grafik, tablo, liste gibi görsel materyaller nerelere yerleştirilmelidir?

Bu kurgulama ile birlikte geçici bir plan hazırlanır. Bazı ayrıntılar değişmekle birlikte aşağıdaki planlar model olarak kullanılabilir.

Tablo 1.2. Plan Örnekleri

Plan.1	Plan.2
1.GİRİŞ 1.1.Problem 1.2.Amaç 1.3.Önem 1.4.Hipotez 1.5.Varsayım 1.6.Tanımlar 1.7.Sınırlılıklar 2.LİTERATÜR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 3.METOT VE TEKNİKLER 3.1.Araştırmanın Modeli 3.2.Evren ve Örneklem 3.3.Veritoplama Araçları ve Verilerin Toplanması 3.4.Verilerin Analizi 4.BULGU VE YORUM 5.SONUÇ VE ÖNERİLER 6.KAYNAKLAR	1.GİRİŞ 1.1.Problem 1.2.Kaynak Taraması 1.3.Önem 1.4.Hipotez 2.YÖNTEM 2.1.Evren ve Örneklem 2.2.Araştırma Modeli 2.2.Verilerin Toplanması ve Analizi 3.BULGULAR 4.TARTIŞMA 4.1.Bulguların Yorumu 4.2.Sınırlılıklar 4.3.Öneriler 5.KAYNAKLAR

(Arslantürk, 1999: 192)

Bu ön hazırlık çalışmasının arkasından daha ayrıntılı olarak araştırmanın gövdesini oluşturacak detaylara bakmakta yarar var.

Araştırma Konusunun ve Probleminin Tespit Edilmesi ve Giriş Kısmı

Araştırma, insanın merakından doğmuş, onun gerçeği öğrenmeye ve iş yapma yollarını geliştirmeye karşı olan motivasyonu beslenmiş bir faaliyettir. *Araştırma; amaçlı, planlı ve sistemli olarak verilerin toplanması, gruplanması, analizi, sentezi, açıklanması, yorumlanması ve değerlendirilmesi işlemleriyle problemlere güvenilir çözüm yolları bulma süreci olarak tanımlanmaktadır.*

Her araştırma uygun bir problemin bulunmasıyla başlar. *Araştırma problemi, toplumda ve doğada açıklanması veya yorumlanması zor olan bir durumla karşılaşıldığında ortaya çıkar.* Açıklanması, anlamlandırılması ve yorumlanması zor olaylar bilim adamlarının dikkatini çeker.



Soru ve sorun yoksa araştırma düşünülemez.



Örnek

- TV’de, gazetelerde ve diğer kitle iletişim araçlarında ailede sosyal çözülme örnekleri olan birçok olay nakledilmektedir. Bir bilim adamı, Türk aile yapısında ortaya çıkan bozulma ve çözülmeyi merak edip, bunu açıklama, yorumlama, öneri getirme ve sorunun temelini anlama adına bu sorunu kendisinin araştırma problemi edinebilir. Dolayısıyla bilim insanları, araştırma problemlerini öncelikle belirlemek durumundadırlar.

Bilim adamları uygun bir sorunu belirledikten sonra ilgili alanda daha önce hazırlanmış kitapları, makaleleri, raporları, varsa güncel haberleri mutlaka görmeli, okumalı ve teorik bilgisini kurgulamalıdır. *İlgili literatürün taranmış olması araştırmacının alanla ilgili teorik çerçevesini güçlendireceği gibi alanda çalışılmamış veya yeterince aydınlatılmamış konuları da görmesini sağlayacaktır.* Çünkü bilimde esas olan alana yeni bilgiler ekleyebilmektir. Sosyolojide böylesi bir çalışma da çoğu zaman sahada yapılan çalışmayla mümkün olur.

Bununla birlikte en doğru sosyolojik araştırmalar aynı zamanda birer bilmece olan sorunlarla başlar. Bilmece, yalnızca bir bilgi eksikliği değil, kavrayışımızdaki bir boşluktur. Dikkate değer sosyolojik araştırmalar üretme becerisi, büyük ölçüde, bilmecelerin doğrulukla saptanmasından oluşur. (Giddens, 2005: 630)

Araştırma yapılırken bir bakış açısıyla hareket edilir; Diğer bir tabirle araştırma yapılmak istenen alanla ilgili olgu ve olayları daha iyi açıkladığına inandıkları bir bakış açısını benimserler. *Araştırmacı, araştırma yapmaksızın daha önce bildiği veya bildiğine çok büyük oranda emin olduğu olgu ve olaylar arasındaki ilişkileri varsayım olarak belirler.*

Problem

Araştırma, problem çözmeye yönelik bir süreçtir. Problemin çözümü ise, mevcut durumdan özlenen duruma ulaşmaktır. Bunun için araştırmacı problemi yaratan nedenleri araştırır ve bunların sonucu(durumu) istenilen yönde etkileyecek biçimde değiştirilmesini sağlar. *Araştırmada mutlaka bir problem cümlesi olur, bu cümle yazılırken fazla uzun olmayan esas konuyu kapsayıcı, ancak çalışmanın sadece kendisinin konu edinilmesi gerekir.* Problemde ayrıntılı konulara ve tartışma doğuracak terimlere yer verilmesi araştırmacının kafasının problem hakkında net olmadığını gösteren işaretlerdendir.



Araştırmanın giriş bölümünde problem, amaçlar, hipotezler, önem, sayıtlar, sınırlılıklar ve tanımlar yer alır.



Amaç cümlesinde çalışmadan hangi konuların açıklığa kavuşacağı izah edilmeye çalışılır.

Amaç

İyi tanımlanmış bir problem ifadesinde saklı olmakla beraber, yanlış anlamaları önlemek için ayrı bir alt bölümde verilir.

Bunu yaparken de amaçlar iki şekilde belirtilebilir:

- Soru cümleleri ile/veya
- Denenceler(hipotezler ile)

Hipotezler(Denenceler): Araştırmacının sahip olduğu teorik yaklaşımdan hareketle, olgu ve olaylar arasında muhtemel olduğunu düşündükleri ve araştırma ile test etmek istedikleri hipotez olarak ifade ederler. *Hipotez, olguları ve olayların açıklanmasına yönelik olan genellemelerden yapılan bütün gözlem ve deney sonuçları tarafından yeterince doğrulanmamış, geçerliliğinin kontrolü için teste tabi tutulabilen, fakat henüz test edilmemiş muhtemel çözümleri içeren önermelere denir.* (Arslantürk, 1999: 43) Araştırmacı araştırmanın başında veya belli okumalardan sonra, ortasında muhtemel sonuçlara ilişkin kendi teorisini hipotezlerle kurabilir.



Örnek

- Ailede sosyal değişme ve çözülmeyi araştıran bir bilim insanı; ekonomik seviyenin artmasıyla çekirdek aile türünün yaygınlaştığını; göçe dayalı olarak oluşan çekirdek ailelerin rehbersizlik sorunu yaşayıp sosyal çözümlere maruz kaldıklarını; eğitim seviyesinin yükselmesiyle daha bilinçli çocuk yetiştirmenin sosyal çözülmeyi engelleyeceği gibi muhtemel ilişkileri hipotez olarak geliştirebilir.



Bireysel Etkinlik

- Günümüzde aile değerleri ve medyaya ilişkin bir hipotez cümlesi yazabilir misiniz?

Diğer bir ifadeyle hipotezler, değişkenler arasında varlığı öne sürülen belli ilişkilerin sınanmasını(test edilmesini) sağlar. Çoğunlukla deneysel araştırmalarda kullanılır ve en az bir karşılaştırmayı zorunlu kılar. *Deneysel araştırmalar dışında amaçların soru cümleleri ile belirtilmesi yararlı ve çoğu kez zorunludur. Bir araştırmada amaçlardan bazıları denenceler bazıları da soru cümleleri ile saptanabilir. Ancak aynı amaç için hem soru cümlesi ve hem de hipotez birlikte kullanılamaz.*

Soru cümleleri ve denenceler, toplanan verileri tanımlar nitelikte, işlevsel(fonksiyonel) olmalıdır. *Her soru cümlesi veya denence yalnız bir tek ilişkiyi arayan veya sınamak isteyen bir ifadedir.*

Denenceler, her zaman geniş zaman kipli cümlelerle kurulur. Çünkü denence, genel bir yargı olup geçmişe bağlı değildir.



Örnek

- Üç yıldan fazla bekleyen aspirinin ağrı dindirme gücü en az % 75 oranında azalır.



Araştırmada önem, bir araştırmacının kendi amacını ortaya koymasındır.

Önem

Ortaya konulan problem karşısında araştırmacının çözümlemeyi düşündüğü yönün ve bu çözümlemenin başarılı olması durumunda ne gibi bilimsel bir katkı sağlayacağını ifade edilmesidir. Araştırmada önem sayısı fazla olabilir.



Örnek

- Bu araştırma, ülkemizde aile çalışmalarının içinde yeterli derecede yer bulamayan “karma evlilik” sorununu geniş manada analiz edecek olmasından dolayı önemlidir.

Sayıltı

Araştırma sonuçlarının geçerliliği, sayıltıların geçerliliğine bağlıdır.



Örnek

- Örneklemin evreni temsil ettiği bir sayıltı olabilir. Ancak bu gerçeği yansıtmıyorsa, bulguların evrene genellenmesi imkânsızdır.

Sınırlılıklar

Araştırmanın yapmak isteyip de çeşitli sebeplerle yapamadığı şeylerdir.

Bunlar araştırmacının bilgi, beceri ve imkânlarından kaynaklandığı gibi; problemin alanı, araştırmanın amaçları, yöntem ve öteki pratik zorluklardan da gelebilir.

Özellikle alan araştırmalarında veya şahıs çalışmalarında araştırmanın sınırlarının tayin edilmesi çok önemlidir.

Tanımlar

Okuyucuyu araştırmaya karşı genel bir bakış açısı kazandıracak türde olan tanımlar alt bölümde, ötekiler ise metinde ilk geçtikleri yerde yapılır. *Bu konuda ölçüt, konuya yabancı olmayan birisinin, o konuyu anlayıp anlayamamasıdır.* Yoksa farklı bilim alanlarında çalışanları da araştırmayı kavraması anlamında değildir.

Araştırma İçin Uygun Araştırma Tipi, Yöntem ve Tekniklerin Seçilmesi

Bilimsel araştırmalarda temel amaç, bilinmeyen veya eksik bir yönü ortaya çıkarmaktır. Bu yüzden araştırmacı doğru bilgiye kendisini götürecektir yöntemi iyi belirlemelidir. Araştırmacı ele aldığı konuyu hangi bağlamda

değerlendireceğini, olgu ve olayları izah ederken ne tür araştırma tekniklerini kullanacağını önceden belirlemek durumundadır. Bu çerçevede araştırmacı ilk önce ne tür bir saha çalışması yapacağını belirlemelidir. Sonra, kendi teorik yaklaşımına uygun bir araştırma yöntemini belirlemeli, son olarak da yöntemsel amacına en uygun olan gözlem, mülakat, anket, deney ve test gibi araştırma tekniklerini seçerek kullanmalıdır.



Örnek

- “Toplumsal Değişme ve Din” konusunu çalışacak bir araştırmacı, araştırma yapacağı sahayı (evreni) yani bir şehri veya imkânlar elverirse belli başlı şehirleri seçmek zorundadır. Seçilen şehirlerin önemli belli başlı mahallelerini belirli usullere göre seçmeli ve bu örneklem aldığı mahallelerin insanlarından veri toplamak için de gözlem, anket ve mülakat tekniklerini uygulayarak araştırmasını yürütmesidir.

Araştırmanın içeriğine pratik olarak yansıtıldığında yöntem, bir başka araştırmacının aynı çalışmayı uygulayabilmesine imkan sağlayacak kapsam ve ayrıntıda verilmelidir. Kullanılan teknikler için kısa tanım ve açıklamalar yeterli olduğu halde, yeni geliştirilenler yani araştırmaya özgü olanlar daha ayrıntılı açıklanır.

Araştırmanın Evreninin Belirlenmesi ve Örneklem Seçimi

Bilimsel bir problemin çözümlenmesi araştırma kapsamına giren olgu ve olayların belli bir zaman ve mekanda bilimsel araştırma teknik ve yöntemlerine uygun bir şekilde ele alınmasıyla mümkün olur. *Araştırmanın yürütülmesi ve geçerliliği ise araştırmaya uygun bir evren ve örneklemin seçilmesiyle mümkün olur.*

Her hangi bir gözlem alanına giren obje ya da fertlerin tümüne “ana kitle” denir. (Erkal-Baloğlu-Baloğlu, 1997: 110) Herhangi bir evrenden, belirli bir yolla seçilmiş daha küçük sayıdaki obje ya da fertlerin oluşturduğu gruba “örnek” denir. Örnekten edinilen bilgilere dayanarak evren hakkında varsayımlarda bulunulur. Çünkü pek çok durumlarda asıl amaç örnek grubu tanımak değil, evreni (ana kitleyi) tanımak, onunla ilgili sonuçlar çıkararak kararlar vermektir. İşte bir ana kitleden amaca uygun olarak örnek seçme işlemine “örnekleme” ve seçilen örnek modele de “örneklem” adı verilir.



Evren (anakitle), araştırma probleminin kapsamına giren olgu ve olayların tamamıdır.



Bu bağlamda örneklem; araştırma evreninin özelliklerini en iyi yansıttığı düşünülen bir grubun seçilmesi işlemidir.



Örnek

- “Gecekondu Bölgelerinde Cemaatleşme ve Tarikatlaşma Olgusu”nu ele alacak bir araştırmacının evreni, şehirlerdeki bütün gecekondulardır.Ancak hiçbir araştırmacı bu evrende bir araştırma yürütemeyecektir. O halde araştırmacı Erzurum’u seçerek bu ildeki gecekondu mahallelerinden evreni en iyi temsil ettiğini düşündüğü mahalle veya mahalleleri belli usullere göre belirleyerek örneklem grubu oluşturur. Örneklem grubunu belirledikten sonra araştırmacı daha önceden belirlediği veri toplama teknikleriyle, örneğin mülakat, anket, gözlem gibi, alandan bilgi toplama faaliyetini başlatabilir.

Araştırmaya dâhil edilenlerin (örneklem) önemli özellikleri (bağımsız değişkenler) *sayı, yaş, cinsiyet, eğitim durumu* çalışmada belirlenip tanımlanmalı ve sınırlandırılmalıdır. Ayrıca örnekleme türü (basit, tesadüfi, kota), örneklem büyüklüğü ve bunun saptanmasında kullanılan teknik, güven ve hata(sapma) sınırlarının neler olduğu gerekçelerle açıklanmalıdır. Örnek olay türünden araştırmalarda ise yalnızca incelenen örnek(aile, köy, toplum, okul vb.) tanıtılarak seçiliş nedeni açıklanır.

Veri Toplama

Veri toplama, bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerine uygun olarak araştırma evreninden seçilen örneklem grubundan bilgilerin elde edilmesi sürecidir. *Diğer bir tabirle veri, araştırma sürecinde sonuca varmak veya anlam çıkarmak için kullanılan nicelikler, olaylar, kayıtlar veya sayı kümeleridir.*

Araştırmanın örneklem grubundan elde edilen verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması, bilimsel bilginin en önemli aşamalarından birini oluşturmaktadır. Çünkü araştırmanın başında bilinmeyen veya anlaşılmaayan konuların önü açılmış ve anlaşılma aşamasına gelmiştir. *Sosyolojide veriler esas olarak birincil veriler ve ikincil veriler olarak ele alınabilir veya dolaylı ve dolaysız gözlem yoluyla elde edilen veriler olarak ayrılabilir. Birincil veriler (dolaylı gözlem) gözlem, anket ve mülakat yoluyla örneklem grubundan elde edilen bilgilere denirken; ikincil veriler (dolaysız gözlem), araştırma başlamadan önce var olan bilgilerdir.*



Örnek

- Resmi belgeler, kamu ve özel kurum ve kuruluşların yayınladıkları istatistikler, ilgili alanda daha önce yapılmış araştırmalar, arşiv ve belgeler ve yayınlanmış kitap ve makaleler ikincil bilgi kaynaklarına girer.

Toplanan ilk bilgiler ham verileri oluşturur.Araştırma hangi tür verilerin, hangi kaynaklardan, hangi tekniklerle, hangi araçlarla ve kimlerden, ne zaman

toplandığının belirtilmesi önemli yöntem bilgilerindedir. Anket ve test gibi araçlar kullanılmışsa bunların amaçlarını, geçerlik ve güvenilirliklerinin bilinip bilinmediğinin açıklanması gerekir. Anketin ne kadarının geri alınabildiğini ve ne kadarının kullanılabilir durumda olduğu belirtilmelidir.

Güvenirlik, verilerin güvenilirliği bilimsel çalışmanın ilk koşuludur. Her araştırma, bir başkası tarafından tekrar edilerek bulgular test edilebilir. Test etme, bir anlamda verilerin güvenilirliğinin kontrol edilmesi anlamına gelir. *Verilerin güvenilirliği, veri toplama aracının da güvenilirliğini gösterir.* Yani veriler anket ve görüşme teknikleri ile elde edildi ise, bu tekniklerin güvenilirliği anlamına gelir.

Verilerin geçerliliği, verilerin, elde edilmesi gereken verileri temsil edebilme derecesidir. Başka bir ifade ile gözlenmek istenen niteliğin başka bir nitelikle karıştırılmamasıdır. Ankette soruyu cevaplayan deneğin herhangi bir yanılgıya düşmeyeceği ve doğru algılayacağı bir ifadeyle önceden tanımlaması gerekir. Bu sebeple anketin bir pilot grup üzerinde denendikten sonra, araştırma örneğine uygulanması yerinde olur. Verilerin toplanmasıyla ilgili *araçlar(anket, görüşme soruları)* eklerde verilir ve bu durum yöntem bölümünde açıklanır.

Veri Analizi

Verilerin analizi sürecinde araştırmacı daha önce sorduğu sorulara gerek teorik okumalarından gerekse alandan bizzat elde ettiği verilerden hareketle çözümler yapmaya başlar. Hipotezlerin sonucunu karşılaştırmak suretiyle yapılacak diğer çalışmalara da teorik katkıda bulunur. Mümkün mertebe araştırmacı, alandan elde ettiği verileri araştırmanın evrenine genellemeye çalışmalıdır. Araştırmada kullanılan –varsa- istatistik teknikleri, seçiliş gerekçeleri ile çalışmada açıklanmalıdır. Ayrıca işlemlerin elle mi, yoksa bilgisayarla mı yapıldığı belirtilerek (varsa) bilgisayar programına atıfta bulunulmalı ve sonuçların nasıl denetlendiği belirtilmelidir.

Bulguların Yorumlanması

Bir çalışmada araştırmacının raporlaştırılması demek, çalışmanın literatüre kazandırılması demek olduğundan çok önemli bir aşamayı teşkil etmektedir. Araştırmacı, çalışmayı raporlaştırırken yazım kurallarını da mutlaka dikkate almalıdır. Bu süreç, elde edilen verilerin teorik tartışmaları çerçevesinde yorumlanıp yazılmasıyla sınırlı değildir. Araştırmacı, ilgili alanda yapılacak ileriki çalışmalar için de öneriler de bulunmalıdır.

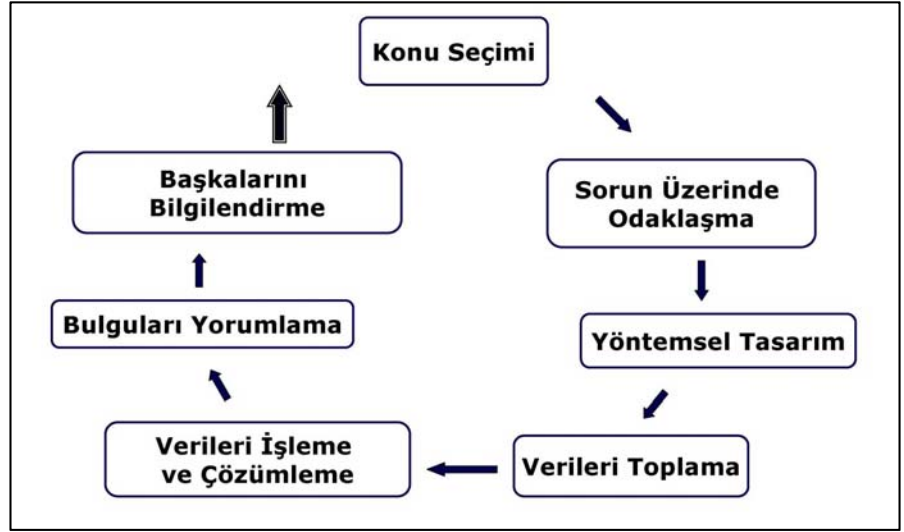
Bulgular ve yorum aynı veya ayrı bölümlerde sunulabilir. Bu araştırılan probleme bulunan muhtemel çözümün sergilenmesidir. Toplanan ham verilerin çeşitli tekniklerle işlenerek çözümlenmesi ile bulgular (kanıt bilgileri) elde edilir. *Bulgular, araştırmacının konu ile ilgili tartışmalarda kullanıldığı kanıtlardır.* Problemin çözümü için bulguların yorumlanması ve çeşitli bakış açılarının değerlendirilmesi gerekir. Bulgular ne kadar geçerli ve güvenilir olursa olsun, iyi bir yorumlama ile bütünleştirilmezse problemin çözümüne ışık tutamaz.

Bulgular araştırmacının dışında olduğu halde, yorum kişisel ve özeldir. Aynı bulguların ayrı biçimlerde yorumlanması ihtimali vardır. Araştırmacı sonuçta bulmak istediğini değil, bulduğunu sunmak ve savunmak zorundadır. Denenceler çürütülmüş olabilir. Bu durumda araştırmanın eksikliği iddia edilemez.

Özet, Yargı ve Öneriler

Bu aşama araştırmacının son sözüdür. *Bu araştırma neleri gerçekleştirdi? Sorusunun cevabını verir.* Araştırmacı, geçerliliğine en çok

güvendiği bir yorumu yargı olarak seçebilir. Araştırmacı yargıda bulunmaktan kaçınamaz, çünkü son sözü söylemek zorundadır.



Şekil1.1: Araştırma sürecinin yürütülmesi aşamaları



Ödev

- Nitel araştırma yöntemi olan “derinlemesine görüşme” tekniğiyle etrafınızdan en az 5 lise öğrencisiyle “Dizilerin gençler üzerindeki toplumsal hayata etkisi” konulu bir ödev hazırlayınız.



Ödev

- Nitel ve nicel araştırmaların üstün ve zayıf yönlerine dair 200 kelimeyi geçmeyecek bir ödev hazırlayınız.



Ödev gönderimi



Ödev

- Her hangi bir araştırma konusunun, sadece giriş bölümüne ait problem, amaç, hipotez, önem, sayıltı, sınırlılık ve tanımların yer aldığı bir cümleyi 200 kelimeyi aşmayacak şekilde yazınız.



Özet

- Bilim, deneysel araştırmaya ilişkin dizgesel yöntemlerin, veri çözümlenmelerinin, kuramsal düşünmenin ve savların mantıksal değerlendirmesinin, belirli bir konu hakkında bir bilgi bütünü geliştirmek için kullanılmasıdır.
- Bilimsel bilgi tarafsız, doğru ölçülü, kanıtlanabilir niteliği olan, genelleştirici özelliği bulunan, olması gerekeni değil olanı inceleyen, değişebilir, etik ilkelere haiz, sınırlandırılmış ve nedenselliği göz önünde tutan bilgidir.
- Temel olarak pozitif sosyal bilim, doğal gerçeklik gibi toplumsal gerçekliğin de yasaları olduğu ve tıpkı fen bilimleri gibi toplumun da incelenebileceği kanısındadır. Yorumlayıcı sosyal bilim ise, toplumsal gerçekliğin anlamlı insan eylemleri tarafından oluşturulduğu ve doğa bilimlerinin yöntemleriyle toplumun incelenemeyeceği savını ileri sürer. Eleştirel sosyal bilim okulu da, toplumsal gerçekliğin çelişkili/paradoksal ve çatışmacı niteliği ile görünen değil görünenin ardında olan olarak tanımlar.
- Sosyoloji ve din sosyolojisinde araştırma yöntem ve teknikleri üç bölüme ayrılabilir. Bunlar; Genel Yöntemler içerisinde değerlendirilebilecek tümdengelim, tümevarım, analogi, karşılaştırma ve sebep-sonuç ilişkisi kurma; Nicel Yöntemler olarak anket, gözlem, mülakat, sosyometri ve deney; Nitel Yöntemler olarak derinlemesine görüşme, odak grup görüşmesi, yapılandırılmamış gözlem, yarı yapılandırılmış gözlem, yaşam öyküsü, dökümantasyon, monografi ve teori kurma ve son olarak da Yöntemsel Çoğulculuk olarak açıklanabilir.
- Araştırma süreci, araştırma konusunun ve probleminin tespit edilmesi ve giriş kısmının düzenlenmesiyle başlar. Sırasıyla araştırmanın evreninin belirlenmesi ve örneklem seçimi, veri toplama, veri analizi, bulguların yorumlanması ve rapor yazılımı ile devam eder ve nihayet özet ve öneri getirme ile son bulur.

DEĞERLENDİRME SORULARI



Değerlendirme sorularını sistemde ilgili ünite başlığı altında yer alan "bölüm sonu testi" bölümünde etkileşimli olarak cevaplayabilirsiniz.

1. Bilimin niteliğine ilişkin olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?
 - a) Bilim, sadece akılla kavranılan ve deneyle test edilebilen bilgilere verilen addir.
 - b) Bilim, doğal ve toplumsal olayları açıklar.
 - c) Bilim, deney, gözlem ve test yoluyla elde edilen tutarlı ve düzenli bilgilerdir.
 - d) Bilimsel araştırma yöntem ve teknikleriyle toplanan bilgilerdir.
 - e) Olgu ve olayları belirli teorik yaklaşım çerçevesinde ele alan tutarlı bilgilerdir.
2. İlk çağ filozoflarından Herakleitos'un (Heraklitos, M.Ö. 540-480) "Aynı ırmağa iki kez girilmez." sözü bilimsel bilginin hangi özelliğiyle ilgilidir?
 - a) Etik ilkeler
 - b) Bilimin statik ve dinamik yönlerinin bulunması
 - c) Konunun sınırlandırılması gereği,
 - d) Somutluk ilkesi
 - e) Doğru ölçü
3. Hipotezle ilgili ifadelerden hangisi doğrudur?
 - a) Hipotez, araştırmanın amacını ortaya koyan bilgidir.
 - b) Hipotez, araştırılacak konunun yararlarını ifade eden cümledir.
 - c) Hipotez, çalışmanın hangi sınırlılıklarını olduğunu söyleyen cümledir.
 - d) Hipotez, sınanmamış olay ve olgular konusundaki muhtemel önermelerdir.
 - e) Hipotez, verilerin nasıl toplandığını anlatan bölümdür.
4. Araştırmanın evreni kavramı hangi seçenekte doğru tanımlanmıştır?
 - a) Araştırma için seçilen grubun adıdır.
 - b) Araştırmanın hangi şehirlerde uygulanacağına karar verilmesidir.
 - c) Alan araştırmalarında araştırmanın konusunun belirlenmesidir.
 - d) Araştırma için kullanılacak teknik ve yöntemlere karar verilmesidir.
 - e) Evren, araştırma probleminin kapsamına giren olgu ve olayların tamamıdır.
5. Aşağıdakilerden hangisi araştırma teknikleri açısından genel yöntemlerden sayılamaz?
 - a) Tümdengelim
 - b) Mülakat
 - c) Tümevarım
 - d) Analoji
 - e) Sebep sonuç ilişkisi kurma
6. Aşağıdakilerden hangisi nicel araştırma tekniklerinden biri değildir.
 - a) Anket
 - b) Deney
 - c) Odak Grup Görüşmesi
 - d) Sosyometri
 - e) Gözlem

7. Aşağıdakilerden hangisi nitel araştırma tekniklerinden biri değildir?
- Derinlemesine görüşme
 - Deney
 - Monografi (vaka incelemesi)
 - Yapılandırılmamış gözlem
 - Odak grup görüşmesi
8. Aşağıdakilerden hangisi nicel araştırma yönteminin özelliklerinden biri değildir?
- Ne kadar? Ne miktarda? Ne kadar sık? Ne kadar yaygın? sorularına cevap arar.
 - Kişisel düşüncelerin üstünde, duyguların etkisi dışında objektif verilere dayanır.
 - Değişkenler kesin sınırlarıyla tespit edilebilir ve bu değişkenler arasındaki ilişkiler ölçülebilir.
 - Araştırmacı olay ve olgulara dışarıdan bakar, nesnel bir tavır geliştirir.
 - Kişilerin kanaatleri, tecrübeleri, algıları ve duyguları gibi subjektif verilere dayanır.
9. Aşağıdakilerden hangisi nitel araştırma yönteminin özelliklerinden biri değildir?
- Niçin? Nasıl? Ne şekilde? sorularına cevap arar.
 - Kişilerin kanaatleri, tecrübeleri, algıları ve duyguları gibi subjektif verilere dayanır.
 - Değişkenler karmaşık ve iç içe geçmiştir ve bunlar arasındaki ilişkileri ölçmek zordur.
 - Olay ve olguların dışında, yansız ve objektiftir.
 - Araştırmacı olay ve olguları yakından izler, katılımcı bir tavır geliştirir.
10. Sosyolojinin doğuşuna yöntemsel açıdan katkıda bulunan ve monografi tekniğini geliştiren düşünür aşağıdakilerden hangisidir?
- Simon
 - LePlay
 - Comte
 - Spencer
 - Durkheim

Cevap Anahtarı

1. A, 2. B, 3. C, 4. D, 5. E, 6.B, 7.C, 8.D, 9.E, 10.B

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Akyüz, N., Çapcıoğlu İ. (Ed) (2012), *Ana Başlıklarıyla Din Sosyolojisi*, Grafiker Y. (4. Baskı), Ankara.
- Akyüz, Niyazi (2005) *'Türk Din Sosyolojisi'nde Nitel ve Nicel Yaklaşımların Dengeli Kullanımı Sorunu'*, Gazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Türk Din Sosyolojisi'nin Temel Sorunları Sempozyumu, (11-13 Haziran 2004, Çorum) Bildirileri, Çorum, 2005, s. 109-115.
- Aron, Raymond. (2006) *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri*, İstanbul: Kırmızı Yayıncılık.
- Arslantürk, Zeki (1999), *Araştırma Metod ve Teknikleri*, İstanbul: M.Ü.İ.F.V.Y.
- Arslantürk, Zeki-Amman, Tayfun (2011), *Sosyoloji*, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Balcı, Ali (2009). *Sosyal Bilimlerde Araştırma*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Bilgiseven, A. Kurtkan, (1994). *Sosyal İlimler Metodolojisi*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Bottomore, Tom-Nisbet, Robert (1990) *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, Ankara: Verso Yayıncılık.
- Çelebi, Nilgün, (2001), *Sosyoloji ve Metodoloji Yazıları*, Ankara: Anı Yayınları.
- Çiftçi, Adil, (2004). *Anlayıcı Yaklaşım ve Din Sosyolojisi İçin Uzanımları: Empirik Bir Deneme*, Ankara, Kitabiyat.
-(2003). *Nasıl Bir Sosyal Bilim*, Ankara: Kitabiyat.
- Dikeçligil, Beylü (2001). *'Sosyolojide Metodolojik Farklılaşma ve Metodlar Arası İşbirliği'*, Yeni Sosyolojik Arayışlar – Dünyada Ve Türkiye'de Farklılaşma- Çatışma Bütünleşme-II, III. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildirileri (2-4 Kasım 2000, Eskişehir), Ankara, ss. 97-126.
- Ekiz, Durmuş, (2003), *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metodlarına Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erkal, Mustafa-Baloğlu, Burhan-Baloğlu, Filiz, (1997), *Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü*, İstanbul: Der Yayınları.
- Günay, Ünver-Taştan, Abdul Vahap-Çelik, Celalettin, (2005) *'Türk Din Sosyolojisinde Yöntem Sorunu'* Türk Din Sosyolojisinin Temel Sorunları Sempozyumu (11-13 Haziran 2004, Çorum) Bildirileri, Çorum.
- Güven, Sami (2001) *Toplumbiliminde Araştırma Yöntemleri*, Bursa: Ezki Kitabevi.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem, (1989) *İnsan ve İnsanlar*, İstanbul: Evrim Basım Yayım
- Karasar, Niyasi. (1994), *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: 3 A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti.
- Kümbetoğlu, Belkis, (2005). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma Teknikleri*, İstanbul: Bağlam Yay.
- Lawrence, Neuman(2003) *Social Research Methods, Qualitative and Quantitative Approaches*, Boston: Allyn and Bacon.
- Marshall, Gordon, (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Osman Akonhay ve Derya Kömürcü, İstanbul: Bilim ve Sanat Yay.
- Poloma, Margaret (1993) *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Şavran, G. Temmuz.(2009). *"Sosyolojide Nicel ve Nitel Araştırma Yöntemleri"*, Nadir Suğur (Ed.).*Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri* (ss.78-96). Eskişehir: A. Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Suğur, Nadir (2009). *"Felsefe, Bilim ve Toplum"*, Nadir Suğur (Ed.).*Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri* (ss.2-30). Eskişehir: A. Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Swingewood, Alan. (1998), *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Yıldırım, Ali-Şimşek, Hasan, (2005).*Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara, Seçkin Yay.